

waarneming der betrekking van hoofdingenieur en, ingaande 1 Februari 1924 — datum, waarop hij voldeed aan den door de regeling gestelden eisch van 16 jaren dienst — tot dien rang benoemd. Van eenig nadeel, door de hem eertijds opgelegde moreele straf ondervonden, is derhalve geen sprake geweest.

Verder is gebleken, dat de betaling van het door den heer KATTENBUSCH gestorte bedrag van f 5565 niet uit eigen middelen heeft plaats gehad. Dat bedrag was grootendeels afkomstig uit de opbrengst der uitoefening van een hotelbedrijf te Semarang, hetwelk de klerk RIJKS, na zijne arrestatie, aan den heer KATTENBUSCH in pand had gegeven als zekerheid voor de schade, welke deze ten gevolge van diens frauduleuze handeling zou kunnen lijden. Het overige werd ten slotte gedekt uit den verkoop van den inventaris van bedoeld hotel.

In verband met het vorenstaande bestonden er geen termen om den heer KATTENBUSCH nog in eenig opzicht tegemoet te komen.

De Minister van Koloniën,
DE GRAAFF.

De Commissie van Rapporteurs heeft gemeend met de mededeeling van dit antwoord aan de Vergadering haar Eindverslag te kunnen sluiten.

Vastgesteld den 27sten Maart 1925.

BRIËT.
RUGGE.
WITTERT VAN HOOGLAND.
W. FRANSEN.
VERHEIJEN.

VOORLOOPIG VERSLAG VAN DE COMMISSIE VAN RAPPORTEURS over het ontwerp van wet tot verklaring van het algemeen nut der onteigening, met toepassing van de wet van 27 Maart 1915 (*Staatsblad* n°. 171), van eigendommen, erfdienstbaarheden of andere zakelijke rechten, noodig voor den aanleg van een weg van *Tripscompagnie* naar *Veendam*. (276)

Het afdeelingsonderzoek van dit ontwerp van wet heeft de navolgende uitkomst gehad.

Het voornemen om in de gemeente Muntendam benevens eigendommen ook erfdienstbaarheden of andere zakelijke rechten te onteigenen voor den aanleg van eenen weg gaf aanleiding tot de vraag, of hiermede bedoeld wordt de onteigening van bestaande erfdienstbaarheden, waarmede perceelen, welke voor den aanleg van den weg noodig zijn, bezwaard zijn.

Aldus vastgesteld den 18den Maart 1925.

BRIËT.
RUGGE.
WITTERT VAN HOOGLAND.
W. FRANSEN.
VERHEIJEN.

EINDVERSLAG VAN DE COMMISSIE VAN RAPPORTEURS over het ontwerp van wet tot verklaring van het algemeen nut der onteigening, met toepassing van de wet van 27 Maart 1915 (*Staatsblad* n°. 171), van eigendommen, erfdienstbaarheden of andere zakelijke rechten, noodig voor den aanleg van een weg van *Tripscompagnie* naar *Veendam*. (276)

Nadat het Voorloopig Verslag der Commissie aan de Regeering was medegedeeld, is van haar ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN ANTWOORD.

Met de vermelding in het wetsontwerp van erfdienstbaarheden en andere zakelijke rechten wordt bedoeld, dat, indien bij de eindaanwijzing der te onteigenen perceelen blijkt, dat een perceel, dat reeds aan de onteigenende partij toebehoort, met een servituut of eenig ander zakelijk recht belast is, dat recht overeenkomstig art. 4, eerste lid, van de Onteigeningswet in de onteigening kan begrepen worden.

Ten aanzien van onteigening van erfdienstbaarheden, rustende op een goed, dat niet reeds toebehoort aan de onteigenende partij, geldt het tweede lid van voormeld art. 4.

*De Minister van Binnenlandsche Zaken
en Landbouw,*
CH. RUYS DE BEERENBROUCK.

De Commissie van Rapporteurs heeft gemeend met de mededeeling van dit antwoord aan de Vergadering haar Eindverslag te kunnen sluiten.

Vastgesteld den 21sten Maart 1925.

BRIËT.
RUGGE.
WITTERT VAN HOOGLAND.
W. FRANSEN.
VERHEIJEN.

VOORLOOPIG VERSLAG VAN DE COMMISSIE VAN RAPPORTEURS over het ontwerp van wet tot intrekking van de wet van 23 Maart 1918 (*Staatsblad* n°. 165), gewijzigd bij de wet van 22 Maart 1922 (*Staatsblad* n°. 130), tot tijdelijke afwijking van de wet van 23 Juli 1908 (*Staatsblad* n°. 236), tot invoering van een wettelijken tijd. (300)

Het afdeelingsonderzoek van dit ontwerp van wet heeft aanleiding gegeven tot de navolgende beschouwingen.

§ 1. Een aantal leden wenschte in de eerste plaats de aandacht te vestigen op de ten aanzien van het vraagstuk van den zomertijd door de Regeering aangenomen houding. Met nadruk stelden zij de vraag: Welke in 1922 nog niet bekende omstandigheden hebben zich sinds dien tijd voorgedaan, waardoor de gewijzigde houding der Regeering gerechtvaardigd, of althans verklaard zoude kunnen worden?

Voorloopig Verslag over wetsontwerp n°. 300.

In 1922 heeft de Regeering eene wijziging van de wet van 23 Maart 1918 (*Staatsblad* n°. 165) tot tijdelijke afwijking van de wet van 23 Juli 1908 (*Staatsblad* n°. 236) voorgesteld en tot stand gebracht, wet van den 22sten Maart 1922 (*Staatsblad* n°. 130), waardoor de termijn, binnen welken de zomertijd zal gelden, verlengd is geworden. Is de gewijzigde houding der Regeering, zoo werd gevraagd, het gevolg van bloote verandering van inzicht, zonder dat deze door bepaalde nieuwe omstandigheden in het leven geroepen is, en, zoo ja, welke zijn dan de redenen van die verandering?

§ 2. Vele leden verklaarden zich met dit wetsontwerp niet te kunnen vereenigen. Zij betreurden, dat de Regeering gemeend heeft aan het vraagstuk van den zomertijd eene oplossing te moeten geven als in het wetsontwerp is neergelegd.

Door overdrijving aan beide kanten, door stelselmatige opwinding, is er in de laatste jaren ter zake van dit vraagstuk eene tegenstelling bewerkt tusschen de stedelijke bevolking en het platteland, welke zoodra mogelijk dient te worden weggenomen.

Goed Regeeringsbeleid had daarom volgens hen medegebracht, dat er naar ware gestreefd om deze kunstmatig gewekte tegenstelling op te heffen, althans te verzachten. In stede daarvan geeft de Regeering alles toe aan de eene groep — niet eens de talrijkste — zonder ook maar eenigszins rekening te houden met de wenschen en belangen van de andere. Elke poging tot een compromis bleef harerzijds uit, alhoewel eene meerderheid van de ingestelde Staatscommissie zoodanig compromis had aan de hand gedaan. De Regeering ging zelfs zoover met in de Memorie van Toelichting de belangrijke tegemoetkoming, welke de voorstanders van den zomertijd in die Staatscommissie aan de bezwaren der landbouwers deden, door niet langer eene onverkorte handhaving van den zomertijd, gelijk deze in de laatste jaren had bestaan, te verlangen, als een argument te bezigen, dat nu ook de overige van de aan den zomertijd verbonden voordeelen aan eerstgenoemden moeten ontnomen worden. De logica, aan deze redeneering ten grondslag liggende, was voor de leden hier aan het woord totaal onnaspeurbaar.

Deze leden achtten dan ook den gekozen weg niet redelijk. Zij meenden, dat alsnog het compromis-voorstel der commissie diende te worden aanvaard. Daardoor zouden, blijkens uitlatingen van de zijde van tegenstanders van den zomertijd, de bezwaren wel niet geheel worden weggenomen, maar toch belangrijk verminderd. Immers ware dan althans vervallen de door sommigen niet zonder grond geuite grief, dat een zomertijd van Maart tot in October te lang is, waardoor de melkboeren worden genoopt in het voorjaar en in den herfst de koeien te melken in de duisternis. Een tusschenvoorstel als dat der meerderheid van de Tijdcommissie zoude derhalve verzoenend kunnen werken. Voor zoover er verschil is in ons volk, gaf die commissie met haar voorstel eene voortreffelijke gedachte aan, omdat bij aanneming daarvan er dan geen overwinnaars en overwonnenen waren.

Enkele leden, die ter wille van de economische voordeelen vroeger vóór den zomertijd hadden gestemd, opperden de vraag, of bij aanvaarding van een compromis die voordeelen nog wel belangrijk genoeg bleven om voortzetting van den zomertijd te wettigen.

Ook meenden zij, dat een beperkte zomertijd moeilijkheden voor den internationalen spoorwegdienst met zich zoude brengen.

Hiertegen werd opgemerkt, dat een lid der spoorwegdirectie tot het compromis-voorstel had medegewerkt, en dat niet kon worden toegegeven, dat er moeilijkheden zouden ontstaan, indien de wijziging van den tijd maar samenviel met zoodanige wijziging in het buitenland. Immers de spoorwegdirectie zal ook nu bij wijziging van den tijd bijv. in België, terwijl in ons land de zomertijd niet zoude worden ingevoerd, met dat tijdsverschil rekening hebben te houden. Het komt er dan ook voor de spoorwegen maar op aan, dat de periode van den zomertijd dezelfde zal

zijn als in de ons aangrenzende landen; niet echter, dat de tijd precies dezelfde zal zijn.

Andere leden, die niet ongenegen waren met eenig compromis-voorstel mede te gaan, vestigden er de aandacht op, dat ook dan nog gewichtige voordeelen voor een overgroot gedeelte der bevolking overblijven, en dat inkrimping van die voordeelen toch nimmer een reden kan zijn om ze nu maar alle op te heffen. In dit verband werd het hoofdmotief, door de Regeering bij de Memorie van Toelichting voor dit wetsontwerp aangevoerd, ook door deze leden ernstig gewraakt.

§ 3. Vele leden spraken als hunne overtuiging uit, dat de bezwaren tegen eene tijdelijke tijdvervroeging sterk overdreven worden en ten plattelande volstrekt niet algemeen worden gedeeld. Onjuist is de bewering, dat de steden vóór den zomertijd zijn en het platteland daartegen. Vele landbouwers zijn voorstanders van den zomertijd, in groote gedeelten van het platteland hebben de boeren er geen bezwaar tegen; eigenlijk zijn het alleen degenen, die in de nabijheid van groote steden wonen. Men merkte daarbij op, dat toen de arbeid in de stad des morgens om vijf of zes uur begon, daarvan geen bezwaar werd ondervonden. Waarom bestaat dat bezwaar thans wel, mocht men vragen, nu de arbeid om half acht aanvangt?

De boerenstand op de zandgronden heeft van den zomertijd geen hinder ondervonden, omdat de melk daar algemeen wordt geleverd aan de zuivelfabrieken, die zich naar geen zomertijd behoeven te richten. En wat de melklevering aan de groote steden betreft, zoo meende men, wordt de melk gepasteuriseerd, waardoor men aan geen melktijd is gebonden en gelegenheid krijgt des morgens melk te leveren, die den vorigen avond is gemolken. Ook in de weistreken ondervindt men van den zomertijd — en derhalve nog minder van een meer beperkten zomertijd — geen of zeer weinig last; ook daar is de melkboer aan een bepaald uur voor de aflevering der melk aan de zuivelfabriek niet gebonden. Alleen ten aanzien van den land- en tuinbouwer kan worden toegegeven, dat in den tijd van het wieden en schoffelen van bieten en wortelen een vervroegde tijd eenig bezwaar kan opleveren.

Deze bezwaren weerhouden echter andere landen niet van de invoering van den zomertijd. Er werd hierbij nog op gewezen, dat men nooit had gehoord van bezwaren van onze oostelijke naburen, meer in het bijzonder van de landbouwers en veehouders van vlak over onze grens, over de 40 minuten, welke zij des zomers op onzen tijd voor waren. Den zomertijd kortweg af te schaffen, achtte men des te bedenkelijker, nu Engeland zeer onlangs had besloten dien definitief in de wet vast te leggen, welk voorbeeld ongetwijfeld door België en Frankrijk zoude worden gevolgd.

Werd hier te lande de zomertijd afgeschaft, met handhaving van den Amsterdamschen tijd, dan zoude ons land als het ware een eiland worden, dat met de bureu leefde in afwisselende tijdsverschillen van 20 tot 40 minuten.

De zomertijd is daarentegen voor de stedelingen van groote hygiënische en psychische waarde. In het bijzonder in een nevelig, dikwijls zonloos land als het onze, moet aan het zonlicht voor de gezondheid en het geluk der bevolking eene groote beteekenis worden toegeschreven. Van den zomertijd is thans wel het economisch voordeel ten opzichte van verwarming en verlichting zóó duidelijk gebleken, en de proef is zóó goed doorstaan, dat de leden hier aan het woord veeleer argumenten hadden verwacht om dien tijd voorgoed te handhaven dan om dien af te schaffen; de groote meerderheid van ons volk is dan ook vóór het behoud.

Onderscheidene leden achtten het niet noodig om in de bekende argumenten, welke pro en contra den zomertijd werden aangevoerd, thans diep te treden, te minder, waar zij aan alle leden dezer Kamer volkomen bekend zijn, welk

Staatslichaam immers reeds drie malen de vraag, in verschillende vormen der Kamer voorgelegd, of de zomertijd gewenscht is, bevestigend heeft beantwoord. Er is inderdaad niets voorgevallen, dat de Eerste Kamer zoude moeten bewegen thans hare houding ook te gaan wijzigen. Zij heeft het laatst met groote meerderheid die houding aangenomen bij het voorstel-BRAAT, waartoe zij niet slechts door de overweging gebracht werd, dat de materie geen onderwerp was voor een initiatiefvoorstel, maar ook wel degelijk door de waarde, welke zij aan den zomertijd hechtte.

Intusschen achtten eenige leden een nieuw argument voor den zomertijd gelegen in de reeds vermelde omstandigheid, dat sinds de behandeling van het wetsontwerp in de Tweede Kamer Engeland den zomertijd permanent heeft ingevoerd en Frankrijk en België wel zullen volgen. Zij achtten het niet juist, dat alsdan in West-Europa Nederland in dit opzicht afgezonderd zoude zijn. Bovendien heeft ons land dan nergens aansluiting met het buitenland, daar het noch Midden-Europeeschen, noch zomertijd heeft, hetgeen een groot bezwaar is voor telegraaf- en telefoonverkeer, vooral ten opzichte van den handel en het verkeer met het buitenland.

§ 4. Verschillende andere leden konden zich met het wetsontwerp wel vereenigen. De zomertijd, zeiden zij, beteekent meer levensgenot voor den stedeling, doch meer last voor het platteland. Dat levensgenot kunnen de stedelingen zich ook op andere wijze verschaffen door vrijwillig tijdig op te staan en, evenals het platteland, het leven te regelen naar de zon; de bevolking van het platteland kan echter den last niet ontgaan. Daarom moet eene keuze uitvallen ten gunste van het platteland.

Voorts wezen zij er op, dat, blijkens de ervaring, de voordeelen van den zomertijd in de steden evenmin algemeen worden gevoeld. Immers ook daar treft men velen aan, die tegenstanders zijn van den zomertijd, terwijl de groote meerderheid er onverschillig tegenover staat. Een krachtig motief tegen den zomertijd meenden deze leden te zien in het feit, dat de zomertijd bestaat in eene kunstmatige, geheel willekeurige afwijking van den natuurlijken tijd, welke afwijking velen, geheel tegen hun zin, wordt opgelegd, doordat vele stedelingen zich hebben gewend om den dag meer en meer te verschuiven in de richting van den nacht. In het bijzonder is dit geschied in de West-Europeesche landen. Echter niet, of in veel geringer mate, in Duitschland, Italië en Zwitserland, die dan ook geen zomertijd meer kennen. Ook vroeger had men hier te lande, zonder dat dit last gaf, een anderen tijd dan de ons omringende landen. Reeds in 1906 hebben de spoorwegdirecties gezegd, dat daartegen geen bezwaar bestond. Tweeërlei tijden in eigen land, zooals er ontstaat ten gevolge van het in sommige streken niet volgen van den ingestelden zomertijd, is grooter bezwaar dan het tijdsverschil met het buitenland.

Met de invoering van den zomertijd verklaarden eenige van de leden hier aan het woord zich wel te hebben kunnen vereenigen in den crisistijd, toen een bescheiden besparing aan steenkool reeds een factor was van groote beteekenis. Thans, nu de steenkool wederom volop en tegen lagen prijs is te verkrijgen, was dit motief vervallen. De economische voordeelen, aan den zomertijd verbonden, spelen geen rol meer, althans niet meer in die mate als vroeger.

Daarentegen is de zomertijd een ernstig bezwaar voor den land- en tuinbouw en de melkveehouderij, ook in economisch opzicht; de geheele georganiseerde land- en tuinbouw is dan ook tegen den zomertijd. In de eerste plaats hebben de arbeiders in de bouwstreken den last te moeten werken tusschen de natte planten in den killen morgendauw, wat onaangenaam is en zeker niet gezond. En in de tweede plaats is het gedurende den oogsttijd, die loopt van Juni tot en met October (hooi, vlas, koolzaad, karwij, granen, suikerbieten en aardappelen) schadelijk om de oogstwerkzaamheden te verrichten tijdens den morgendauw, omdat vochtig geoogste gewassen lichtelijk bederven en minderwaardig worden.

Deze bezwaren worden ten plattelande zóó ernstig geacht, dat men in vele streken met den wettig ingevoerden zomertijd geen rekening hield en den middelbaren zonnetijd van Amsterdam ook gedurende den zomer is blijven handhaven. In dat geval ondervond men echter weer andere bezwaren, voor velen van niet minder beteekenis. Zoo werd gewezen op de groote schare kinderen, die tegenwoordig per trein, tram en rijwiel des morgens naar verschillende scholen der steden trekken, om des avonds op dezelfde wijze terug te keeren. Deze talrijke kinderen moeten daardoor des morgens een uur vroeger opstaan. Gaan zij met de plattelandsbevolking naar bed, zooals welhaast niet anders mogelijk is, dan derven zij dus een uur van de voor kinderen zoo noodige nachtrust.

Ook lijden de landbouwers schade, wanneer hunne arbeiders wegens den zomertijd, zooals dikwijls gebeurt, in den dauw niet kunnen werken, terwijl hun niettemin het loon moet worden uitbetaald.

Bovendien zijn er ten plattelande tal van andere menschen, die met de steden in veelvuldig verkeer staan en van vorenbedoeld twee-tijden-stelsel grooten hinder ondervinden.

Om al deze redenen achtten deze leden de nadeelen van den zomertijd grooter dan de voordeelen, en verklaarden zij der Regeering dankbaar te zijn voor het gedane voorstel tot eindelijke beëindiging daarvan.

Indien de voorstanders van den zomertijd wijzen op de vroeger gevallen beslissingen dezer Kamer, moge worden herinnerd, dat onder de tegenstemmers tegen het voorstel-BRAAT er leden waren, die slechts daarom tegenstemden, wijl het hier een initiatiefvoorstel gold, terwijl zij in beginsel waren vóór den normalen tijd.

Ten slotte werd nog opgemerkt, dat niet uit het oog mag worden verloren, dat de Tijdcommissie eenparig van oordeel was, dat de zomertijd, zooals deze nu is, niet gehandhaafd kan blijven en dat het meerderheidsvoorstel alleen uitvoerbaar is, indien het buitenland zich daarbij aansluit.

§ 5. Zeer vele leden hechtten buitengewoon veel gewicht aan de houding in deze van het buitenland, bepaaldelijk van Engeland, Frankrijk en België. Dat Nederland, te midden van de ons omringende landen, eene geheel geïsoleerde positie zoude verlangen in te nemen, werd volstrekt onaannemelijk geacht. Niet alleen dat dit isolement ons aanzien in het buitenland niet ten goede zoude komen, maar handel, industrie en personenverkeer zouden daarvan dagelijks grooten overlast en financieel nadeel ondervinden. Dat zelfde geldt ook voor den land- en tuinbouw. Met het oog op een en ander verzochten een groot aantal leden der Regeering bij haar Memorie van Antwoord de Kamer nauwkeurig en volledig in te lichten omtrent de besluiten ten aanzien van den zomertijd genomen, of de voorstellen ten aanzien van den zomertijd gedaan, onderscheidenlijk in Engeland, in Frankrijk en in België.

Andere leden merkten hiertegen op, dat ons land aan de zeer lange Oostzijde grenst aan Duitschland, dat geen zomertijd kent. Evenmin bestaat hij in Zwitserland, noch in Italië.

Aldus vastgesteld den 24 Maart 1925.

JANSSEN.

DE JONG.

SLOTEMAKER DE BRUINE.

WESTERDIJK.

RINK.

EINDVERSLAG VAN DE COMMISSIE VAN RAPPORTEURS
over het ontwerp van wet tot intrekking van de wet
van 23 Maart 1918 (*Staatsblad* n°. 165), gewijzigd bij
de wet van 22 Maart 1922 (*Staatsblad* n°. 130), tot
tijdelijke afwijking van de wet van 23 Juli 1908 (*Staats-
blad* n°. 236), tot invoering van een wettelijken tijd.
(300)

Nadat het Voorloopig Verslag der Commissie aan de Regeering
was medegedeeld, is van haar ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN ANTWOORD.

§ 1. De leden die meenden een gewijzigde gedragslijn der
Regeering op het spoor te zijn en zich daarbij beriepen op
de wet van 1922, hebben kennelijk verzuimd de toelichting
tot het wetsontwerp te herlezen, dat de wet van 22 Maart
1922, (*Staatsblad* n°. 130), is geworden. Immers daarin staat
duidelijk, dat het doel van het voorstel geen ander was dan,
ter wille van het internationaal verkeer, aansluiting te be-
vorderen van de data, waarop ten onzent de zomertijd begint
en eindigt met die in Engeland en België. Ware de wet van
1918 in 1922 niet gewijzigd, dan zou zoodanige aansluiting
onmogelijk zijn geweest, wat tot de bekende bezwaren zou
hebben geleid. De principieele kwestie bleef bij dit wetsontwerp
geheel onaangeroerd, wat te allen overvloede de Memorie van
Antwoord aan de Tweede Kamer nog nadrukkelijk constateerde
in deze woorden: „De ondergeteekende is het dan ook geheel
eens met de leden, die meenden, dat het wetsontwerp zeer
goed kan worden behandeld, afgezien van de vraag of de
zomertijd al dan niet gehandhaafd moet worden”.

Eenige inconsequentie — men ziet het — valt dus den
ondergeteekende niet te verwijten.

§ 2. De Regeering betreurt het met vele leden, dat de
tegenstelling tusschen stedelijke bevolking en platteland in
zake het zomertijd-vraagstuk is toegespitst. Hoe zij zelve deze
tegenstelling had kunnen opheffen of zelfs maar verzachten,
vermag de ondergeteekende echter niet in te zien. Het geldt
hier een maatschappelijk verschijnsel, dat te eenenmale valt
buiten den invloedssfeer der Regeering. Wél kan deze trachten
aan het vraagstuk een oplossing te geven, die onder de
bestaande omstandigheden de meest billijke moet heeten.
Het is zelfs haar plicht in deze richting werkzaam te zijn.
maar zij behoeft daarbij niet, gelijk de leden hier aan het
woord schijnen te willen, haar gedragslijn vast te stellen aan
de hand van een eenvoudige optelsom van voor- en tegen-
standers. Immers de Regeering is juist geroepen tegen onder-
drukking van de minderheden te waken en wanneer zij, na
alles te hebben gewikt en gewogen, tot de overtuiging komt, dat
het gelijk aan de zijde dezer laatste is, mag zij, al schijnt het
Don Quichotterie, niet die van de numerieke meerderheid
kiezen. En nu treft het, dat zelfs door de voorstanders van
den zomertijd, afgezien van min of meer dubieuse posten,
in het credit hoofdzakelijk wordt geboekt het *genot* der stede-
lingen. Daarentegen staat op de debet-zijde niet slechts een groote
overlast voor het platteland, maar in menig geval ook besliste
schade voor land- en tuinbouw. Volgens een oud gezegde,
komt eerst het noodige, daarna het nuttige en eerst in de
allerlaatste plaats het aangename. Naar deze rangorde, behoeft
het allerminst een breed betoog, dat hetgeen aangenaam is
voor de stad, moet achterstaan bij hetgeen nuttig of noodig
voor land- en tuinbouw is.

Men maakt er der Regeering opnieuw een grief van, dat
zij het compromisvoorstel van de meerderheid der Commissie
niet heeft overgenomen. Maar uit het minderheids-rapport is
toch wel ten duidelijkste gebleken, dat aldus de bezwaren van

het platteland niet zouden zijn opgeheven. Van den anderen
kant hebben enkele leden volkomen terecht de vraag opge-
worpen, of bij aanvaarding van het compromis, de voordeelen
die de zomertijd geacht wordt af te werpen, nog wel belang-
rijk genoeg zouden blijven. Gelijk bij de behandeling in de
Tweede Kamer is gebleken, meent de ondergeteekende die
vraag ontkennend te moeten beantwoorden. Daarom gaat het
ook niet aan hem voor de voeten te werpen, dat hij de tege-
moetkoming in het voorstel gelegen, heeft uitgebuit ten be-
hoeve van de verdediging van zijn voorstel. Immers zijne
redeneering was deze: zelfs de voorstanders van zomertijd
erkennen, dat onverkorte handhaving tegenover de bestaande
bezwaren niet geheel verdedigbaar moet heeten. Zij trekken
daarom twintig minuten af. Ondanks deze vermindering blijven
de tegenstanders hunne bezwaren volhouden. Het vraagstuk
laat zich nu tot deze proportiën terugbrengen: levert de ver-
korte zomertijd nog voordeelen op, die tegen deze bezwaren
opwegen? Welke logische denkfout aldus wordt begaan, is
niet recht duidelijk.

Wat de belangen van het internationaal verkeer betreft,
wellicht heeft bij de bespreking hiervan eenig misverstand
bestaan. Daarom zij het vergund met nadruk te herhalen, dat
het uit dezen hoofde onverschillig is of er al dan niet zomer-
tijd bestaat en welke uren daarvoor c.q. worden bepaald. Waar
het alleen op aankomt is, dat, *als er zomertijd is*, deze aan-
vangt en eindigt op dezelfde data als in de aangrenzende
landen. Juist de omstandigheid, dat België en Frankrijk die
data vroeger wel eens aldus hebben bepaald, dat zij voor ons
land weinig geschikt waren, heeft de moeilijkheden vergroot.
Immers wij moesten dan wel volgen, zonder er tegen te kunnen
waken, dat aldus de zomertijd aanvang op een tijdstip door
niemand gewenscht en eveneens te laat eindigde. De Com-
missie stelt dan ook voor — en hierin bespeurt men duidelijk
de hand van het lid der spoorwegdirectie — door internationaal
overleg dit bezwaar te ontgaan. Maar de ondergeteekende heeft
reeds in de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer er
op gewezen, dat het, gegeven de opgedane ervaring, uiterst
twijfelachtig mag heeten of aldus de klip valt te omzeilen.

Als wij derhalve den zomertijd handhaven, staat het nog
geenszins vast, dat wij dien ook kunnen doen aanvangen en
eindigen op data die ten onzent als redelijk worden erkend.
De leden die als een der belangrijke voordeelen van het
compromisvoorstel zich beriepen op het vervallen van de
grief, dat de zomertijd te vroeg in het jaar aanvangt en te
laat eindigt, zullen dan ook moeten toegeven, dat deze winst
nog allerminst als een vogel in de hand kan worden aan-
gemerkt.

§§ 3 en 4. Dat de aan den zomertijd verbonden bezwaren
voor den landbouw van weinig beteekenis zouden zijn, wordt
weersproken door het heftig verzet juist uit die kringen onder-
vonden. De vele landbouwers, die, volgens het Voorloopig
Verslag, voorstanders van den zomertijd zouden zijn, hebben
zich toch niet in het openbaar geuit, althans tot de Regeering
is van hunne wenschen niets doorgedrongen. Integendeel,
de opgedane ondervinding wijst op een aaneengesloten oppositie
van land- en tuinbouw tegen den zomertijd. Over de daaraan
ten grondslag liggende argumentatie behoeft in dit stadium
stellig niet te worden uitgeweid. Het minderheidsverslag der
Tijd-commissie bevat materieel ten overvloede.

Dat de ten onzent ondervonden nadeelen bij onze oostelijke
naburen kennelijk minder hoog worden aangeslagen, is ver-
moedelijk in de eerste plaats te verklaren uit de omstandigheid,
dat de midden-Europeesche tijd daar niet zoo ver van den
zonnetijd afwijkt. Bovendien kan in Duitschland, ofschoon
tengevolge van de uitgestrektheid van het rijk, deze laatste
tijd aan de westgrens aanmerkelijk verschilt met dien aan de
oostgrens, natuurlijk toch slechts één tijdregeling gelden. Het
ligt voor de hand, dat de midden-Europeesche tijd daarvoor
is gekozen en dat tegen deze keuze geen, toch van te voren
met onvruchtbaarheid geslagen, oppositie wordt gevoerd.

Het bezwaar dat wij den zomertijd afschaffende „als het ware een eiland” worden, dat met de bureu leefde in afwisselende tijdsverschillen, is niet hoog aan te slaan. Immers reeds thans verschilt onze tijd van dien onzer naburen, zonder dat daarvan nadeelen van beteekenis worden ondervonden. De bezwaren voor telegraaf- en telefoon-verkeer, vooral ten opzichte van handel en verkeer met het buitenland, die eenige leden in de toekomst tegemoet zien, kunnen dan ook, aan de hand van de opgedane ervaring, veeleer als hersenschimmig worden gekenschetst.

Overigens meent de ondergeteekende na het reeds verhandelde en het in § 2 opgemerkte, op het voetspoor van onderscheidene leden, aan het voor en tegen geen breed betoog meer te behoeven te wijden. Vooreerst toch is zoowel het een als het ander reeds tallooze male herhaald. Maar te allen overvloede behelst het Voorloopig Verslag in § 4 nog weer een zeer geslaagd resumé van de argumenten tegen den zomertijd. Het zij slechts vergund nogmaals te onderstrepen, dat gelijk uit deskundige mededeelingen voldoende is gebleken, de economische voordeelen, vooral bij verkorting van den zomertijd volgens het meerderheids-voorstel niet groot zijn. Over de hygiënische beteekenis zelfs voor de stedelingen bestaat verschil van gevoelen, omdat vooral kinderen en zij die verder gewend zijn vroeg ter ruste te gaan, beslist nadeel van den zomertijd ondervinden. Er rest dus slechts het beroep op meer levensvreugde voor sommige categorieën, wat met de nadeelen en lasten voor anderen te duur gekocht is.

§ 5. Ten slotte het beroep op de geïsoleerde positie waarin ons land zou komen te verkeer door den zomertijd af te schaffen. Al aanstonds zij de tegenwerping vergund, dat gelijk reeds andere leden opmerkten, Duitschland eveneens een uniforme tijdregeling bezit en dus niet alle aangrenzende landen ons in zoodanige positie zouden brengen. Maar, afgezien hiervan, aan isolement zonder meer is toch geen steekhoudend bezwaar te ontleenen en de argumentatie aldus gevoerd, maakt zelfs een min of meer zonderlingen indruk, wanneer zij wordt aangedrongen met een beroep o.m. op een volk, dat juist in isolement steeds zijn kracht heeft gezocht. Daar komt bij, dat in het algemeen nadeel hetzij voor handel, industrie of personenverkeer, hetzij voor land- en tuinbouw slechts dan zou zijn te vreezen, wanneer wij, den zomertijd afschaffende, in strijd kwamen met de belangen van het internationaal verkeer. Nu, gelijk hierboven nogmaals is aangetoond, handhaving van den zomertijd, zonder internationale overeenstemming, veel eerder tot zoodanigen strijd zou kunnen leiden, zijn ook deze bedenkingen niet als reëel aan te merken. Natuurlijk laten zich wel enkele op zich zelf staande gevallen denken, waarin vervroeging van den zonnetijd baat kan brengen.

Maar met eenigen goeden wil is dit voordeel toch ongetwijfeld wel te innen, ook al verdwijnt de wettelijke zomertijd. Men bedenke voorts, dat voor transactie's met Duitschland en andere landen die slechts één tijd kennen, het argument elke beteekenis mist. Bovendien bestaat in Frankrijk, België en Engeland 's winters Greenwichtijd. Dat deze landen daarvan nadeel zouden ondervinden, is, voorzooveel den ondergeteekende bekend, nimmer zelfs beweerd.

Aan den wensch om bij deze Memorie de Kamer nauwkeurig en volledig in te lichten omtrent buitenlandsche besluiten of voorstellen met betrekking tot den zomertijd, zou slechts voldaan kunnen worden door langs diplomatieken weg de noodige gegevens te verzamelen. Het spreekt van zelf dat de spoed die de behandeling van dit wetsontwerp vordert, zoodanig voorafgaand onderzoek niet gedooft. De ondergeteekende meent daarom te moeten volstaan met de aan de dagbladen ontleende mededeeling dat in Engeland, Frankrijk en België de zomertijd zal beginnen den eersten Zondag in April en eindigen den eersten Zondag in October. In Engeland heeft een wetsontwerp tot permanente instelling van den zomertijd reeds verschillende stadia doorloopen en zal vermoedelijk wel worden aangenomen. Of België en Frankrijk zullen volgen, is den ondergeteekende nog niet bekend.

*De Minister van Binnenlandsche Zaken
en Landbouw,*

CH. RUYS DE BEERENBROUCK.

De Commissie van Rapporteurs heeft gemeend met de mededeeling van dit antwoord aan de Vergadering haar Eindverslag te kunnen sluiten.

Vastgesteld den 27 Maart 1925.

JANSEN.

DE JONG.

SLOTENMAKER DE BRUINE.

WESTERDIJK.

RINK.